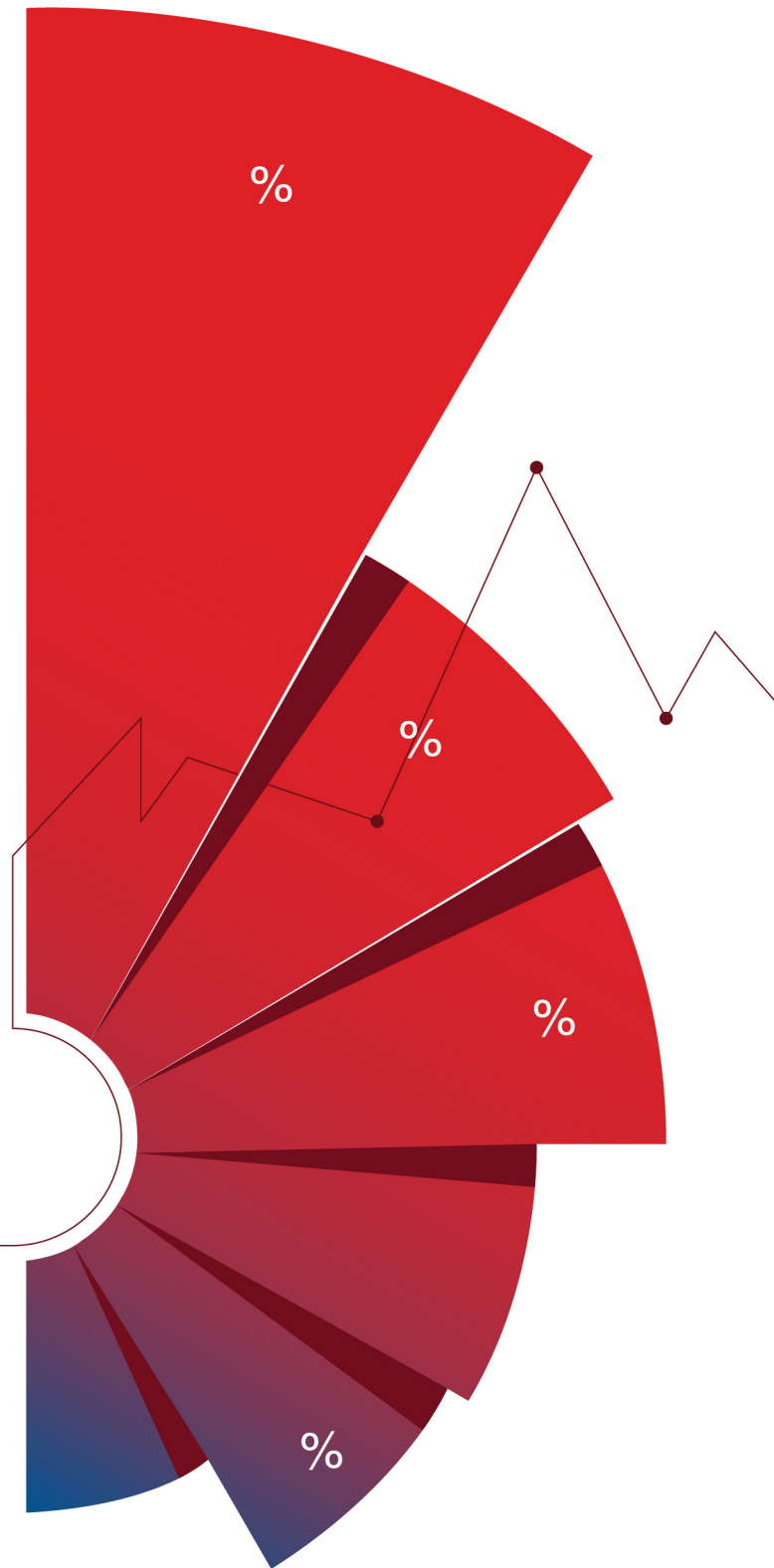

Kısa Analiz

Nisan 2023

**FRIEDRICH
EBERT STIFTUNG**

İÇİNDEKİLER

3	ÇOK KUTUPLULUK VE ORTADOĞU: RUSYA-UKRAYNA SAVAŞINA YÖNELİK BÖLGEDEKİ TUTUMLARA DAİR BİR İNCELEME
4	GENEL BİR BAKIŞ
5	I. RUSYA-UKRAYNA ÇATIŞMASI: SAVAŞIN SORUMLULUĞU
8	II. EKONOMİK YAPTIRIMLAR
9	III. SAVAŞIN ETKİLERİ
10	IV. ABD’NİN BÖLGEYE MÜDAHİL OLMA(MA)SINA DAİR GÖRÜŞLER
12	V. AB’NİN BÖLGEYE DAHA FAZLA MÜDAHİL OLMASINA ŞÜPHEYLE YAKLAŞILMASI
13	VI. SAVAŞIN JEOPOLİTİK DOĞASI, RUSYA VE UKRAYNA’YA BÖLGESEL DESTEK
16	VII. BÖLGENİN JEOPOLİTİĞİ VE GELECEĞİ
19	SONUÇ
19	YÖNTEM
21	KAYNAKÇA
22	YAZARLAR HAKKINDA

ÇOK KUTUPLULUK VE ORTADOĞU: RUSYA-UKRAYNA SAVAŞINA YÖNELİK BÖLGEDEKİ TUTUMLARA DAİR BİR İNCELEME

KISA ANALİZ

Rusya, Şubat 2022’de her iki taraftan da on binlerce kişinin ölümüne ve İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana Avrupa’nın en büyük mülteci krizine neden olan geniş çaplı bir işgalle Ukrayna’ya karşı savaşın gerginliğini ciddi bir biçimde tırmandırdı. Savaşın etkileri Ortadoğu ve Kuzey Afrika (OKA) bölgesi de dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanında hissedilmeye devam ediyor.

OKA bölgesi son yıllarda türlü krizlerle karşı karşıya kaldı. Bölgedeki şiddetli çatışmaların insani açıdan ciddi sonuçları oldu. İklim değişikliği ve çevresel tahribattan dolayı artan gıda güvensizliği, ekonomik çöküş, enerji ve yakıt fiyatlarının yükselmesi gibi faktörlere insanların uzun süreler boyu yerinden edilmesi de eklenince bu çatışmalar, toplumsal gerilimin daha da artmasına yol açtı. Rusya-Ukrayna Savaşı, savaşa taraf olan ülkelerden yapılan ithalata fazlasıyla bağımlı olan OKA bölgesinin ana ticaret hatlarını kesintiye uğratarak zaten zor olan durumu içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir.

OKA bölgesi Rusya-Ukrayna Savaşı öncesinde de jeopolitik olarak bir yol ayrımına gelmişti. Obama döneminden bu yana Amerika Birleşik Devletleri’nin bölgeden çekileceği konuşuluyor. Irak ve Afganistan’da şaşaalı bir şekilde girilen fakat nihayetinde başarısızlıkla sonuçlanan demokratikleşme ve ulus inşası deneylerinden Arap dünyasındaki eski, en önemli müttefiki Suudi Arabistan’la ilişkilerini uzun süredir soğutmasına ve İran’ın nükleer güç haline gelmesini önleme çabalarına kadar ABD’nin sicili, en hafif tabirle iç karartıcıdır. Başka gruplar ise ABD’nin ardında bıraktığı boşluğu doldurmaktan memnun görünüyor.

Bu arada Rusya, 2015’te Suriye’ye yaptığı acımasız müdahaleyle bir küresel güç olarak Ortadoğu’daki yerini askerî anlamda sağlamlaştırmayı başardı. Çin ise kısa bir süre önce eski ezeli rakipler İran ve Suudi Arabistan arasında yakınlaşma sağlayarak bölgedeki ilk aracılık misyonunu üstlendi. Petrol ve gaz ithalatının neredeyse %50’sini Körfez’den karşılayan Çin, Avrupa Birliği’nden sonra OKA ülkelerinin de çoğunun en önemli ticaret ortağı. AB, coğrafi olarak bölgeye en yakın dış küresel güç olmasına rağmen çatışmaların çoğunu kenardan izleyen bir seyirci rolüne indirgendi. Bölgedeki krizlerden, özellikle de göç ve zorla yerinden edilmeden en çok AB’nin etkilendiği hesaba katılırsa bunun oldukça talihsiz bir konum olduğu görülür.

Dünya güçlerinin bölgeye ilgisi ve bağlılığı, bölge devletlerinin büyük bir jeopolitik satranç tahtasında sadece birer piyon olduğu anlamına gelmiyor. Rusya-Ukrayna Savaşı, aslında şimdiye kadar tam tersinin geçerli olduğunu kanıtlamıştır. OKA devletlerinin tamamı olmasa da çoğu, yeni ve çok kutuplu bir gerçeklik olarak gördükleri sularda ustaca ya da nereden bakıldığına bağlı olarak insafsızca geziniyor.

Batı’nın yakın müttefiki olan ülkeler, ne Rusya’nın ne de Ukrayna’nın tarafını tutuyor. Birçok OKA ülkesi Rusya’nın uluslararası sözleşmeleri küstahça ihlal etmesini onaylamasa da Moskova’ya karşı herhangi bir yaptırım uygulama fikrini reddediyor, diyalogu ve hatta bazı durumlarda samimi ilişkileri sürdürmeyi tercih ediyor.

Bu bağlamda, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Bölgesel Barış ve Güvenlik Projesi; 1. **İnsanların** Rusya-Ukrayna Savaşı’na ilişkin **algılarını** anlamak, 2. Rusya-Ukrayna Savaşı’nın **OKA bölgesi üzerindeki etkisini** tespit etmek,

3. **İnsanların Rusya ve ABD'nin OKA bölgesindeki meselelere müdahil olmasına ilişkin görüşlerini** anlamak ve
4. **İnsanların küresel güç dağılımına** ilişkin algılarını saptamak için bölgedeki on iki ülkeyi kapsayan¹ bir anket çalışması yaptırmıştır.

Bu anketin amacı, bölge hükümetlerinin dış politikadaki tutumlarının halkların tutumuna yansıyor yansımadığını tespit etmektir. Benzer şekilde, Batı ve OKA bölgesi hükümetlerinin savaşa gösterdikleri tepkiler arasındaki farkın bölgedeki kamuoyu algısına nasıl yansıdığının incelenmesi amaçlandı. OKA bölgesindeki insanların Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair farklı görüşleri var mı? Eğer öyleyse bunun nedenleri ne olabilir?

GENEL BİR BAKIŞ

OKA bölgesindeki katılımcıların tepkilerini gösteren anketin temel bulguları aşağıdaki yedi bölümde analiz edildi:

1. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlıca kışkırtıcısı olarak Rusya'yı, **başlıca çıkar sağlayıcı olarak da ABD'yi görürken kendi ülkelerinin tarafsız kaldığını** düşünenler
2. Rusya'ya karşı olanlar da dahil olmak üzere **ekonomik yaptırımların uygulanmasını** reddedenler
3. Savaşın hem ülkelerini hem de günlük yaşamlarını **olumsuz etkilediğini** düşünenler
4. **ABD'nin askerî güçlerinin OKA'dan çekilmesini büyük oranda destekleyenler**
5. **AB'nin bölgeye daha fazla müdahil olmasına da şüpheyle yaklaşanlar**
6. Rusya-Ukrayna Savaşı'nı **Rusya ve Batı arasındaki daha büyük bir jeopolitik güç mücadelesi merceğinden gören** ve OKA bölgesindeki hangi ülkelerin bu çatışmadan en çok faydalandığından tam olarak emin olmayanlar
7. **Rusya'nın da ABD'nin de bölgeye müdahil olmasına şüpheyle yaklaşan**, herhangi bir süper güç yerine hiç olmamasını ya da birden fazla süper güç olmasını tercih eden ve gelecekte OKA genelinde **barış ve güvenlik sağlanma ihtimaline ihtiyatlı bir iyimserlikle** bakanlar

Sonuçların ülkelere göre dağılımı OKA ülkelerindeki algıların benzerlik arz ettiğini, birçok ülkeyi kapsayan genel eğilimlere sahip bir OKA kamuoyundan bahsetmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Bunun dikkate değer istisnası, **çeşitli sorularda bölgenin geri kalanından farklı görüşler ortaya koyan İsraili ve İranlı katılımcılardır**. Bu görüşler İsrail'de genellikle büyük bir çoğunluk, İran'da ise görece çoğunluk tarafından dile getirilmektedir.

İlginç bir şekilde, bu iki ülkeden katılımcılar Ukrayna'ya daha yakın, Rusya'ya daha şüpheci, ABD'ye karşı daha olumlu bir tutum sergileyerek "Batı'nın standart algısına" daha yakın durmaktadır. İsrail'de, hükümetin Moskova'ya karşı tutumu, devam eden savaş özelinde ABD veya AB'ye kıyasla her ne kadar çok daha yumuşak olsa da katılımcıların tutumu, İsrail hükümetinin genel Batı yanlısı tutumuyla örtüşmektedir. İran'da ankete katılan kişilerin tutumu, Rusya'ya açık siyasi ve askerî destek veren İran hükümetininkinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. İran ve İsrail hükümetlerinin bölgede süregelen jeopolitik mücadelelerin karşıt uçlarında yer aldığı düşünüldüğünde bu iki ülkeden gelen katılımcılar arasında -tümünde olmasa da birçok soruda- uyum gözlemlenmiş olması oldukça dikkat çekicidir.

Özetle, anket yapılan on iki ülkedeki genel eğilim, toplumlar ve hükümetler arasında bir uyum olduğu yönündedir. Çoğu ülkenin net bir taraf tutmayı veya yaptırım uygulamayı reddederek girdiği iddialı siyasi denge sağlama

¹ Anket çalışmasının yapıldığı ülkeler Mısır, İran, Irak, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Tunus ve Türkiye'dir.

çabası, bu ülkelerden gelen katılımcıların bu ankette ifade ettiği görüşlerine de genel olarak açık bir şekilde yansımaktadır.

Batılı bir bakış açısı için bu durum dikkat çekici olabilir, zira bu hükümetlerin çoğunun, otoriter niteliklerinden dolayı halklarını popüler fikirlerden uzak tuttukları düşünülebilir. Bununla birlikte, demokrasilerde bile, dış politika genellikle halkın tercihlerinden yalıtılmış siyasi bir alandır ve demokratik hükümetler gerekli gördükleri takdirde kamuoyunun görüşlerini sıklıkla göz ardı ederler.

Burada görüldüğü gibi hükümet politikası ve kamuoyu arasındaki ilintinin bir sebep-sonuç ilişkisine dayanmadığını söylemek zor. Bununla birlikte, anket yapılan ülkelerin çoğunda, kamuoyunun kendini özgürce ifade etmesine izin verilip verilmediğine bakılmaksızın, hükümetin devam eden savaşa ilişkin tutumunun önemli bir tartışma konusu olmadığı söylenebilir.

Anket sonuçları genel olarak **bölgedeki en büyük dış jeopolitik güç olan ABD'ye giderek büyüyen bir mesafeyle yaklaşıldığına işaret etmektedir.** ABD'nin askerî olarak çekilmesi toplum tarafından olumlu (hatta sonuçlara bakılırsa hükümetlerin resmî görüşlerine kıyasla çok daha olumlu) karşılanırken, katılımcılar Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan en çok Washington'un fayda sağladığını düşünmektedir.

Ancak ABD'ye kırılganlığın artması **Rusya'ya** yönelik daha sıcak bir tutuma evrilmemektedir. Moskova'ya da **hem Ukrayna'daki hem de bölgedeki müdahilliği bakımından**, daha fazla olmasa da, aynı derecede **güvenilmiyor.** Dolayısıyla dünyanın önde gelen nükleer güçlerinin ikisi de bölgede ciddi bir itibar kaybına uğruyor.

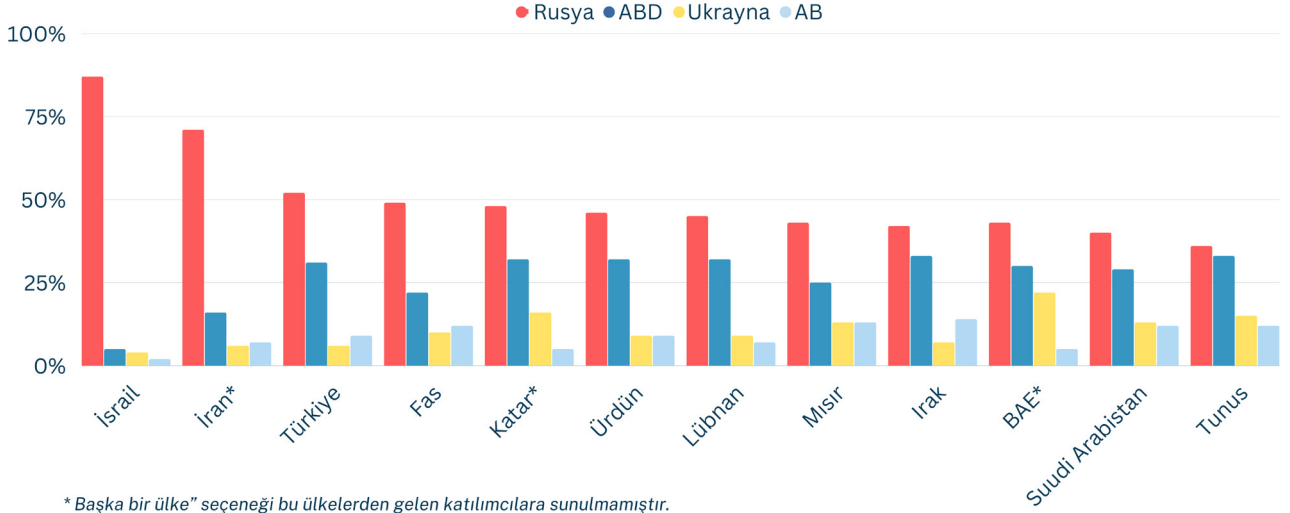
Anket sonuçları, olur da hükümetler **çok kutuplu yeni bir dünya düzenini** benimserse; bu durumun halklar nezdinde de genel olarak olumlu karşılanacağını göstermektedir. Ankete katılanlar ABD'nin bölgeden çekilmesini isterken AB'nin bölgeye müdahil olmasını da reddetmiş ve genel tercihlerinde süper güçlerin olmadığı bir dünya ile tam tersine çok kutuplu bir dünya arasında eşit olarak bölünmüştür. Tek kutuplu bir dünyayı büyük bir kararlılıkla reddetmişlerdir. Anket Pekin'in son dönemde aracılık ettiği anlaşmadan önce gerçekleştirildiği için Çin'e yönelik tutumlar sorulmamıştır.

Bölgede birçok çatışma olsa da ankete katılanların çoğu, önümüzdeki beş yıl içinde barış ve güvenliğin artacağı konusunda iyimser. Bu durum, bölgede son üç yıldır hissedilen ve Pekin'in arabuluculuğunda İran ile Suudi Arabistan arasında gerçekleşen yakınlaşmanın, kamuoyunun ruh haline yansıyan somut bir sonucuna örnek teşkil ettiği genel yumuşamayı yansıtıyor olabilir. Kayda değer istisnalar ise yine orta vadede barış ve güvenlik konusunda daha az iyimser olan İranlı ve İsrailli katılımcılardır.

I. RUSYA-UKRAYNA ÇATIŞMASI: SAVAŞIN SORUMLULUĞU

Ukrayna'daki savaştan esas olarak kimi sorumlu gördükleri sorulduğunda, anket yapılan ülkelerin çoğunda katılımcıların çoğunluğu ya da hiç değilse zayıf bir çoğunluğu Rusya cevabını vermiştir. ABD ise Irak, Suudi Arabistan ve Tunus gibi bazı ülkelerde ancak çok az bir farkla ikinci sırada yer almıştır. İsrail ve İran haricindeki neredeyse tüm ülkelerde katılımcıların en az %20'si ABD'yi savaşın başlıca sorumlusu olarak görmüştür.

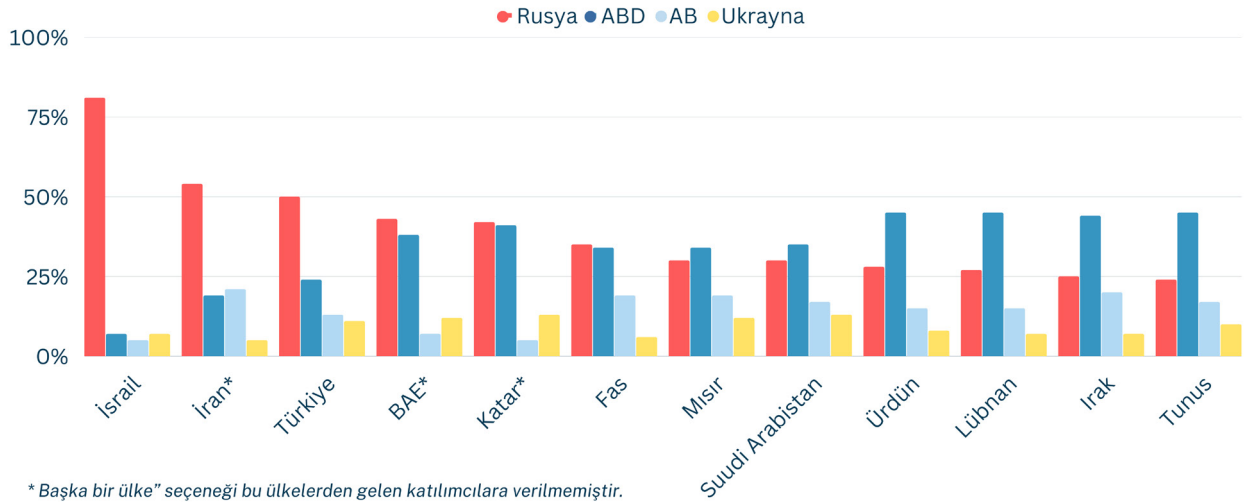
SİZCE UKRAYNA'DAKİ SAVAŞIN ESAS SORUMLUSU HANGİ ÜLKE?

İsrail'de katılımcıların neredeyse %90'ı, İran'da ise her on katılımcıdan yedisi, hem İran'ın Rusya'ya önemli askerî destek vermesineⁱ hem de İsrail hükümetinin Ukrayna'ya desteğini bir süre tereddüt etikten sonra ifade etmesineⁱⁱ rağmen savaştan esas olarak Rusya'yı sorumlu tutmuştur.

Dikkat çekici bir şekilde, katılımcıların genel çoğunluğu (ve ülkelerin dörtte üçünde önemli bir farkla) savaşın devam etmesinden Rusya haricindeki ülkeleri de sorumlu tutmuştur. Araştırmanın yapıldığı ülkelerin üçte ikisinde katılımcıların önemli bir çoğunluğu bu konuda ABD'yi işaret etmiştir. Yine İsrailli ve İranlı katılımcılar, bu kez NATO üyesi Türkiye'den gelen katılımcılarla birlikte bu eğilime karşı çıkmıştır (bunların üçü de Arap olmayan ülkelerdir). Fas'tan gelen yanıtlarda ise Rusya veya ABD'yi sorumlu görenlerin oranı neredeyse eşittir.

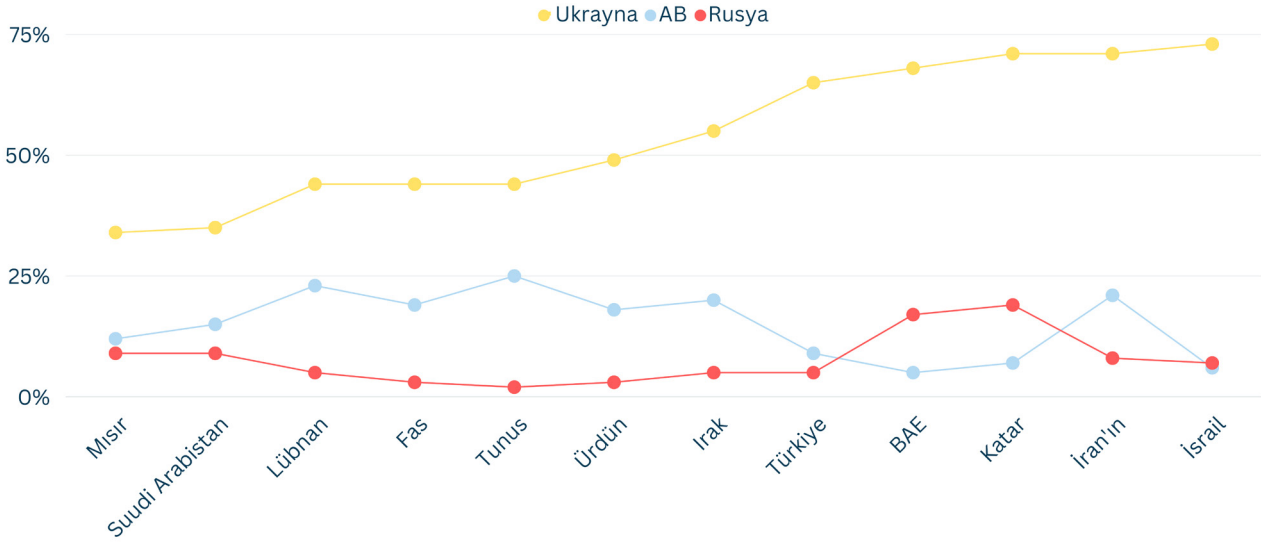
RUSYA-UKRAYNA ÇATIŞMASININ DEVAM ETMESİNDE SİZCE EN ÇOK HANGİ ÜLKENİN SORUMLULUĞU VAR?

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın sorumluları, **çoğunlukla saldırgan taraf olarak görülen Rusya ile**, aktif olarak savaşta olmamasına **rağmen çatışmanın devam etmesinden sorumlu tutulan ABD** olarak görülmektedir.

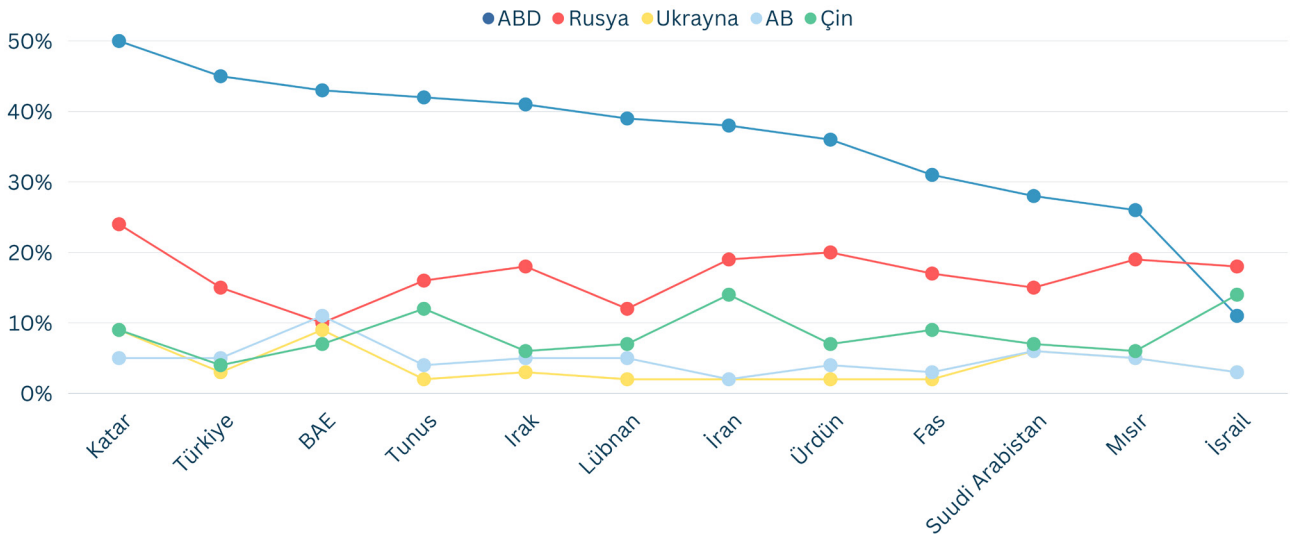
Anket yapılan ülkelerdeki katılımcıların önemli bir çoğunluğu **savaştan en çok Ukrayna'nın zarar gördüğünü** düşünürken (en düşük oran Mısır'da %34, en yüksek oran İsrail'de %73), onu uzaktan AB takip etmektedir (bu oran Mısır'da %2 iken Tunus'ta %25'e kadar çıkıyor).

UKRAYNA'DAKİ SAVAŞTAN SİZCE EN ÇOK HANGİ ÜLKE ZARAR GÖRÜYOR?

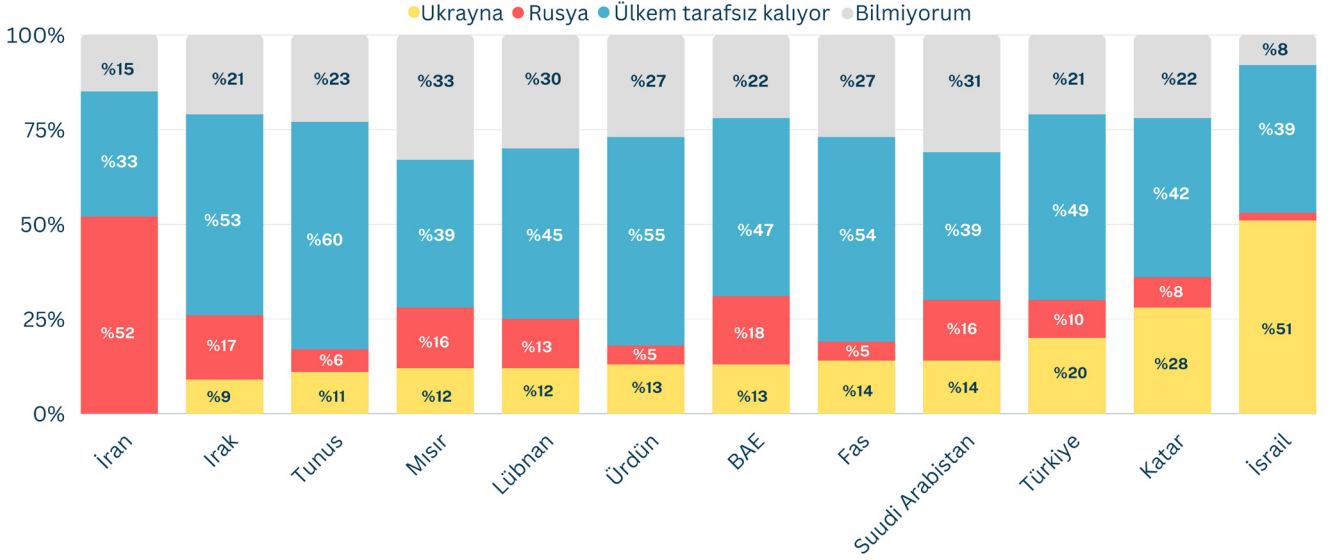
Bu bulgular, ankete katılanların **savaştan en çok kimin fayda sağladığına** ilişkin algılarıyla paralellik göstermektedir. Bölgedeki katılımcıların büyük bir çoğunluğu **savaştan en çok ABD'nin faydalandığını belirtirken**, bunun tek önemli istisnası büyük ölçüde "Bilmiyorum" (%42) veya "Rusya" (%18) cevabını veren İsrailli katılımcılar olmuştur. Anket yapılan ülkelerin çoğunda savaştan kimin fayda sağladığı konusunda kararsız olanların (%4-%42) Rusya'nın en çok fayda sağladığını düşünenlerden (%10-%24) daha fazla olması dikkat çekicidir.

UKRAYNA'DAKİ SAVAŞTAN SİZCE EN ÇOK HANGİ ÜLKE FAYDA SAĞLIYOR?

Savaşın kimin fayda sağladığı konusundaki yaygın kararsızlığın yanı sıra **katılımcıların büyük çoğunluğu kendi ülkelerinin tarafsız olduğunu söylemiştir**. Burada da İran ve İsrail istisna olarak dikkat çekmektedir. İran'da katılımcıların %52'si ülkelerinin Rusya'yı desteklediğini belirtirken; İsrailli katılımcıların %51'i -İsrail hükümetinin dış politikadaki tereddüdüne rağmen- ülkelerinin savaşta Ukrayna'yı desteklediğini düşünmektedir.

SİZCE ÜLKENİZ SAVAŞTA HANGİ TARAFI DESTEKLİYOR?

Katılımcıların ağırlıklı olarak ülkelerinin tarafsız kaldığını düşündüğünü belirtmesi, bu çatışmada net bir taraf tutmayı reddeden çoğu bölgesel hükümetin tutumunun kamu bilincinde sağlam bir temel bulunduğunu göstermektedir. Katılımcıların savaşın kimin sorumlu olduğuna ve en çok kimin fayda sağladığına ilişkin algıları, bölgede ABD'ye yönelik ciddi bir kızgınlığa işaret etmektedir. Bu bulgular, ABD'nin kendine dair çizdiği tablodan ve aynı şekilde Avrupa'da yayınlanan, ABD'nin güçlü desteği ve Biden yönetiminin güçlü Avrupa yanlısı yaklaşımı olmadan Ukrayna'nın kaybedileceğini savunan görüşlerle kesinlikle farklılık göstermektedir.

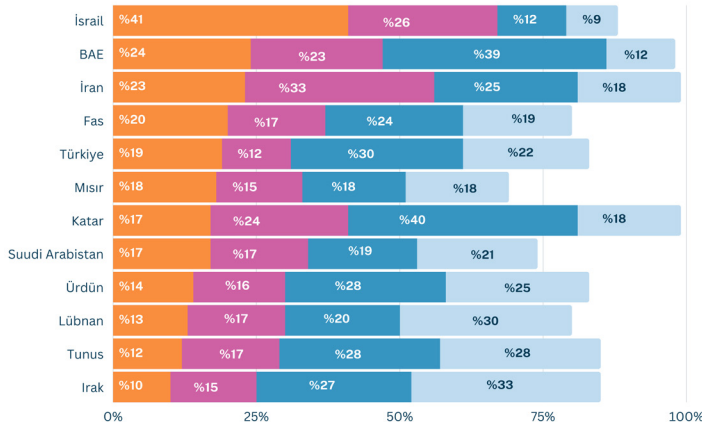
II. EKONOMİK YAPTIRIMLAR

Bölgedeki katılımcıların çoğu ekonomik yaptırım fikrini genel olarak ahlaki açıdan kabul edilemez bularak reddetmiştir. Sadece İsrail ve İran'da katılımcıların sırasıyla %67'si ve %56'sı yaptırımların etkili olup olmadığına bakmaksızın "ahlaki açıdan kabul edilebilir" cevabını vermiştir. Yaptırımın her türlüünü reddedenlerin oranı özellikle Tunus (%56) ve Irak (%60) katılımcıları arasında yüksektir.

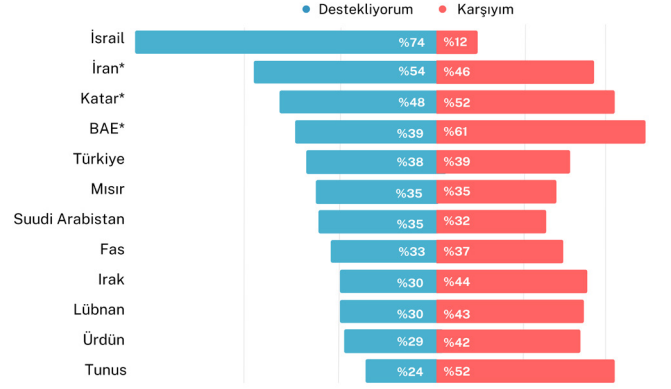
Ankete katılanların çoğunluğunun (%74) özellikle Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımları desteklediği tek ülke İsrail olmuştur. İran, Türkiye, Suudi Arabistan, Mısır ve Fas'taki katılımcılar ikiye bölünürken diğer altı ülkedeki katılımcılar ekonomik yaptırımlara karşı çıkmıştır.

EKONOMİK YAPTIRIMLAR...

- ..ahlaki açıdan kabul edilebilir ve etkilidir.
- ..ahlaki açıdan kabul edilebilir ancak etkili değildir.
- ..etkili olsalar da ahlaki açıdan kabul edilemezdir.
- ..ahlaki açıdan kabul edilemez ve etkili değildir.

RUSYA'YA EKONOMİK YAPTIRIM UYGULANMASINI GENEL OLARAK DESTEKLİYOR MUSUNUZ?

* Grafığe dahil edilmeyen "Emin değilim" seçeneği bu ülkelerdeki katılımcılara sunulmadığı için bu ülkelerdeki toplam değerler %100'dür.

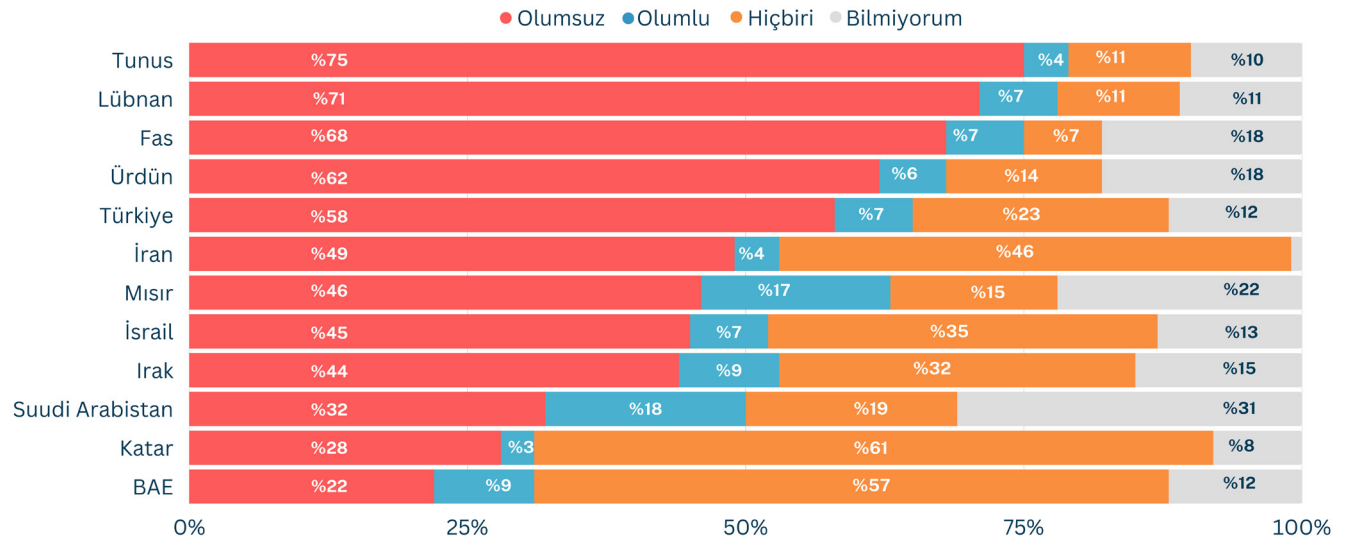
Yaptırımlara karşı olmaları, bu ülkelerin nüfuslarının geçmişte sıklıkla Batı'nın yaptırım politikalarına maruz kalmış olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Nitekim yaptırımlar son birkaç on yıl içinde dış politikada sıklıkla başvurulan bir araç haline gelmiştir. Ekonomik yaptırımlar, en azından teoride, daha çok karar vericileri hedef alsa da gerçekte Ortadoğu'daki insanlar bu tarz tedbirlerin zararlı etkisine dolaylı olarak maruz kalmışlardır.

Şaşırtıcı bir şekilde, bölgede en çok yaptırım uygulanan ülke olan İran'da yaptırımlara karşı tutumlar çok daha az olumsuz olmuştur (her ne kadar çoğunluğu yaptırımlara karşı olsa da İran, İsrail ve Katar'dan sonra yaptırımlara en yüksek üçüncü desteğin verildiği ülkedir). Bu da kamuoyunun bu aracın arkasındaki gerekçe ile etkileri arasında ayırım yapabildiğine işaret ediyor olabilir.

III. SAVAŞIN ETKİLERİ

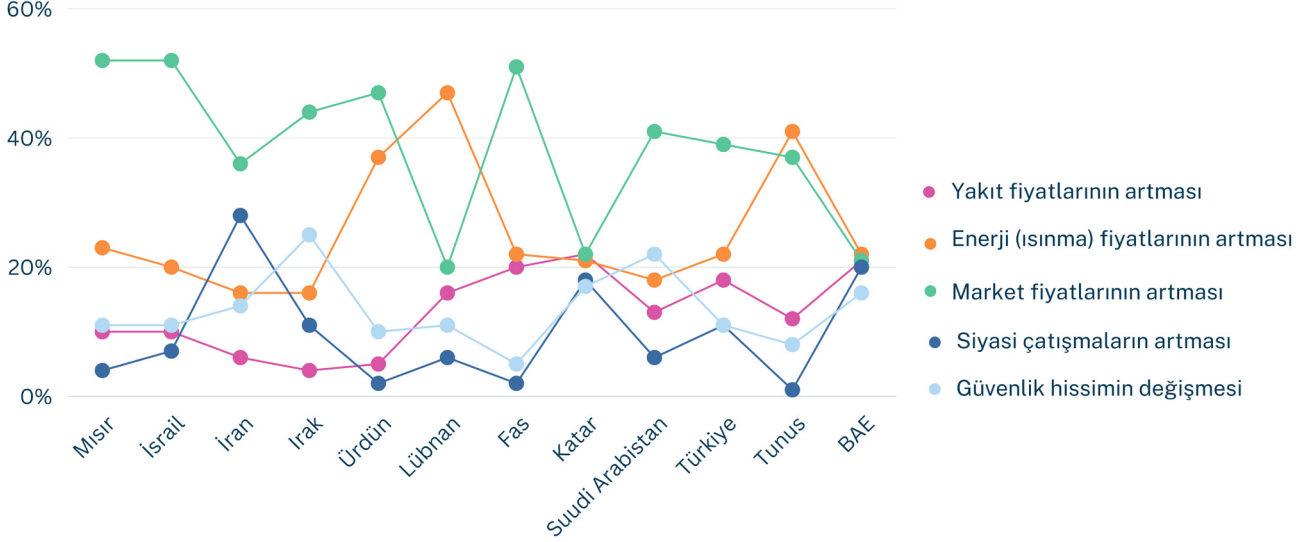
OKA bölgesinin pek çok yerinde katılımcılar **ülkelerinin savaştan olumsuz etkilendiğini düşünmekte ve aynı şekilde kendilerinin de etkilendiklerini söylemektedir.** Sadece iki Körfez ülkesindeki katılımcılar kendi ülkelerinin ne olumlu ne de olumsuz etkilendiğini düşünmektedir: Birleşik Arap Emirlikleri'nde katılımcıların %57'si, Katar'da ise %61'i bu görüştedir. İsrailli ve Iraklı katılımcılar savaşın etkilerini kişisel olarak hissedip hissetmedikleri konusunda kararsız kalmıştır (İsrail'de oranlar %46'ya karşı %44, Irak'ta ise %41'e karşı %40'tır).

ÜLKENİZ SAVAŞTAN OLUMLU MU YOKSA OLUMSUZ MU ETKİLENDİ?

Savaşın günlük yaşam üzerindeki etkilerine ilişkin kişisel deneyimlerde, yedi ülkede en çok market fiyatlarındaki artış öne çıkmaktadır. Ancak Tunus, Lübnan ve ilginç bir şekilde BAE ve Katar'daki katılımcılar öncelikli olarak enerji fiyatlarındaki artışı belirtmiştir (Tunus'ta %53, Lübnan'da %63, BAE'de %43 ve Katar'da %44).

SAVAŞIN ÜLKENİZDEKİ GÜNLÜK YAŞAMINIZA ETKİLERİ NELERDİR?

Rusya-Ukrayna Savaşı'yla ilgili ifade edilen **en büyük endişe**, en çok Tunus (%36), Fas (%32) ve Ürdün'deki (%31) katılımcılar tarafından dile getirilen **hayat pahalılığı olmuştur. Ukrayna'da masum insanların öldürülmesi ve yaralanması** en sık verilen ikinci cevap olarak özellikle İsrail (%31), Irak (%25) ve Türkiye'deki (%24) katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bölgedeki katılımcılar arasında ayrıca **nükleer silahların devreye sokulmasına** ilişkin endişeler oldukça yaygındır.

Katılımcıların çoğu, ekonomilerinin, ülkelerinin savaş konusundaki tutumundan etkilendiğini düşünmektedir. Bunun istisnalarına, katılımcıların bu konuda kararsız kaldığı Lübnan ve Ürdün'de ve katılımcıların %37'sinin ülkelerinin tutumunun ekonomi üzerinde fazla bir etkisi olmadığını düşündüğü Irak'ta rastlanmıştır.

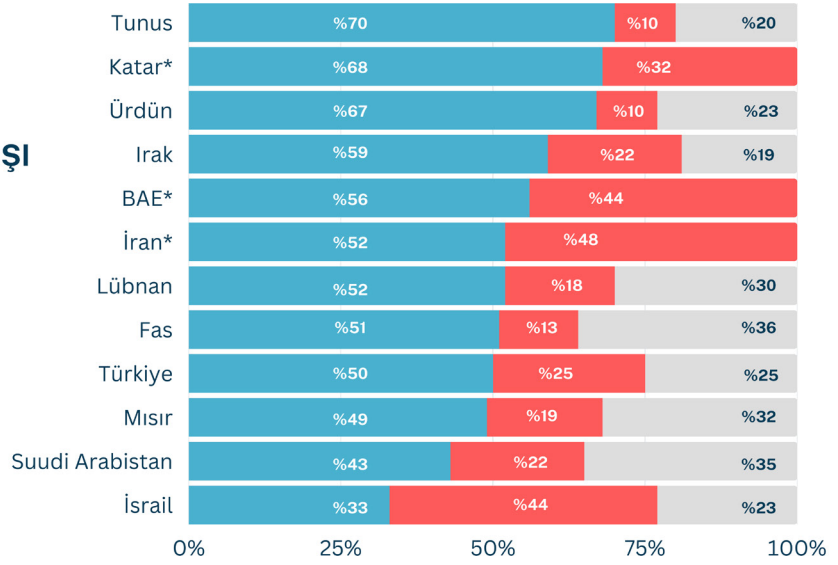
IV. ABD'NİN BÖLGEYE MÜDAHİL OLMA(MA)SINA DAİR GÖRÜŞLER

Rusya-Ukrayna Savaşı'na ilişkin anket yanıtlarında öne çıkan ABD'ye duyulan güvensizlik, ABD'nin geri çekilmesine ilişkin bölge nüfusu tarafından dile getirilen görüşlere de yansımıştır. **Katılımcıların büyük çoğunluğu, ABD ordusunun OKA bölgesinden çekilmesini destekleyeceğini belirtirken**, birçoğu bunun bölge içi ilişkileri iyileştireceğini ve bölgeyi daha güvenli hale getireceğini ifade etmiştir.

ABD ORDUSUNUN ORTADOĞU'DAN ÇEKİLMESİNİ DESTEKLER MİSİNİZ YOKSA BUNA KARŞI MISINIZ?

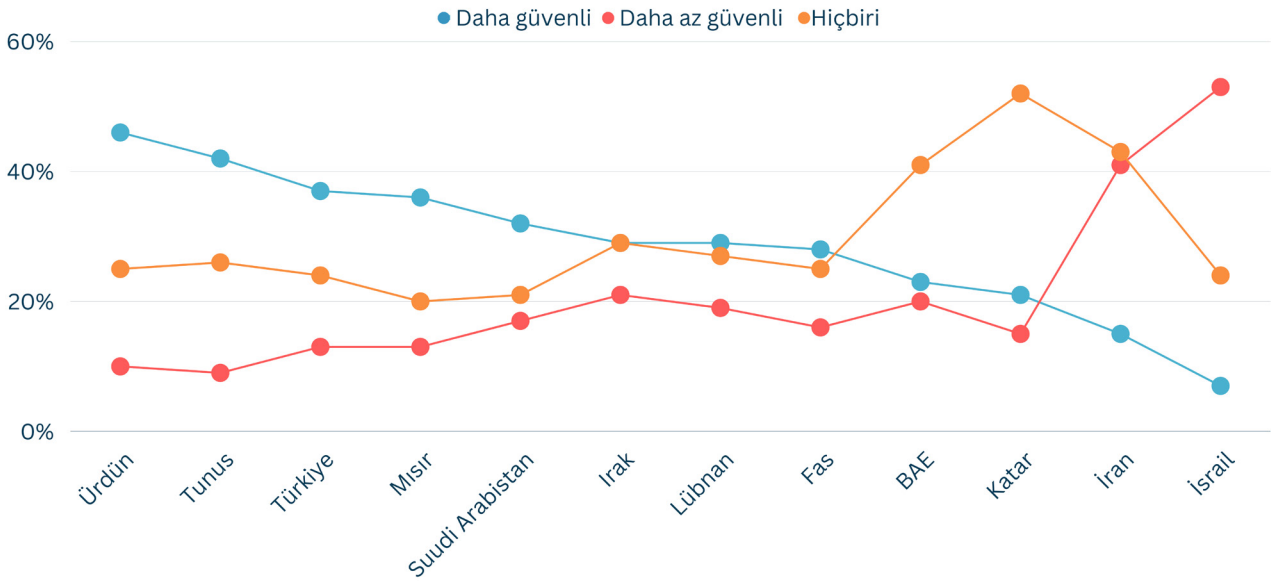
- Destekliyorum
- Karşıyım
- Emin değilim

* "Emin değilim" seçeneği bu ülkelerdeki katılımcılara sunulmamıştır.

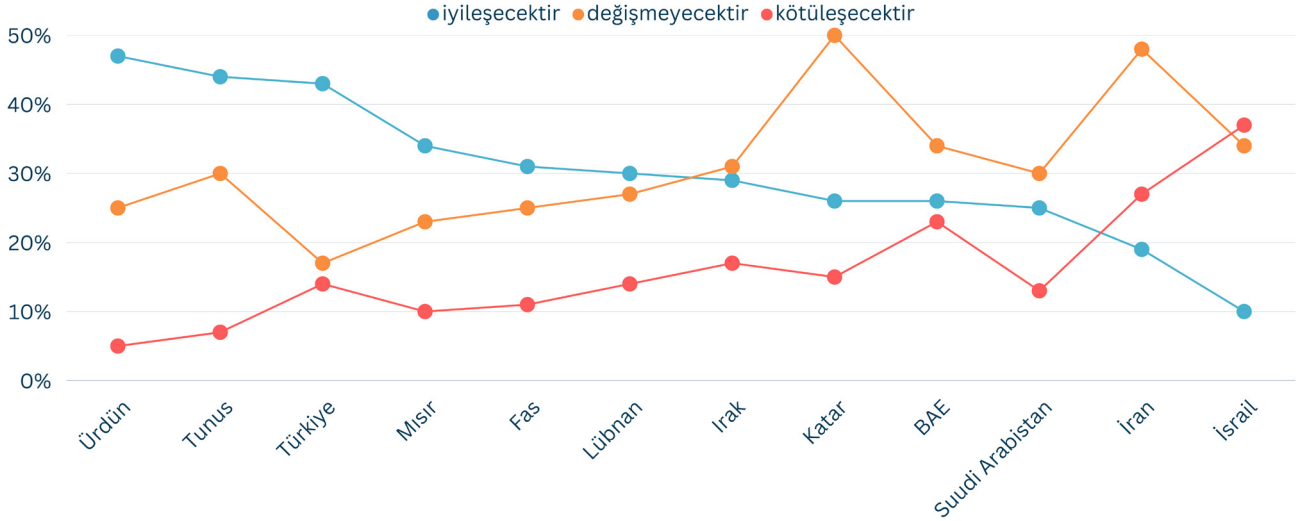
ABD'ye karşı daha olumlu bir tutum sergileyen **İsraili ve İranlı katılımcılar bunun önemli istisnalarıdır**. Özellikle katılımcıların çoğunluğunun (%41), Tahran hükümetinin başlıca düşmanı karşısında belirttiği hedefin tam tersine ABD'nin çekilmesinin bölgeyi daha az güvenli hale getireceğine inandığı İran bu konuda öne çıkmaktadır.

ABD ORDUSUNUN GERİ ÇEKİLMESİ BÖLGENİN GÜVENLİĞİNİ NASIL ETKİLER?

Bölgedeki tek NATO ülkesi olan **Türkiye bu konuda özellikle dikkat çekmektedir**. Türkiyeli katılımcıların yarısı ABD'nin çekilmesi fikrini yoğun olarak desteklerken, %37'si bunun bölgeyi daha güvenli hale getireceği konusunda da iyimserdir. Türkiye'deki katılımcıların çoğunluğu, ABD'nin çekilmesi sonucunda bölgesel aktörler arasındaki ilişkilerin iyileşeceğini iddia etmiştir (%43). Daha az belirgin olmakla birlikte benzer bir tablo Suudi Arabistan ve Mısır'da da gözlemlenmiştir.

ABD'NİN ASKERÎ GÜÇLERİNİN ORTADOĞU'DAN ÇEKİLMESİNİN ARDINDAN BÖLGE ÜLKELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER...

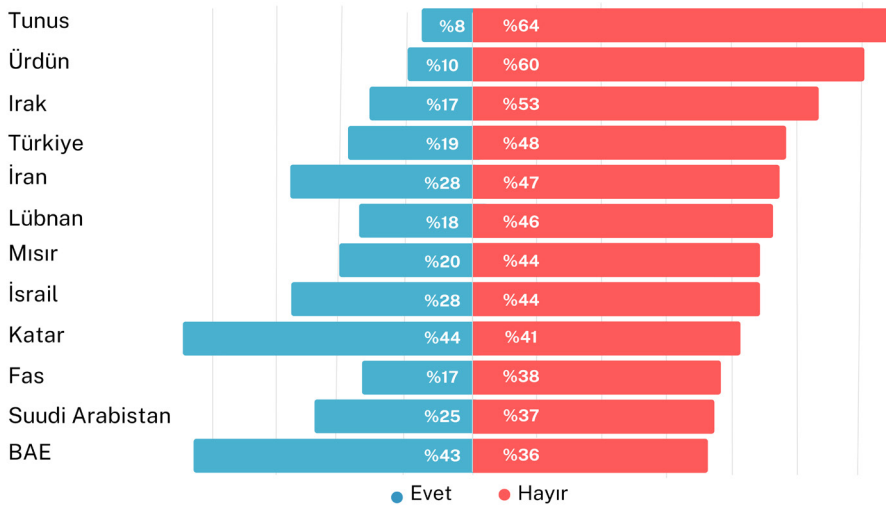

Anket sonuçları, ABD'nin itibarının **sadece** genel olarak bölgede değil, aynı zamanda en güçlü müttefiklerinden bazılarının (Türkiye, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır) halkları arasında da **düşüşte olabileceğini gösterdi**. Ankete göre ABD'ye en güçlü destek İsrail ve İran'da devam ediyor. İsrail'de bu durum iki ülke arasındaki güçlü ittifakın yansımasıdır. İran'da ise ABD ve İran hükümetleri arasında 44 yıldır süregelen aşırı karşıtlığa ters düşmektedir.

V.AB'NİN BÖLGEYE DAHA FAZLA MÜDAHİL OLMASINA ŞÜPHEYLE YAKLAŞILMASI

Ankete katılanlar, OKA bölgesinde hegemonyanın ABD'den AB'ye geçmesinden yana olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yerine, birçok katılımcı dış süper güçlerin müdahale etmesi fikrine eleştirel yaklaşmıştır.

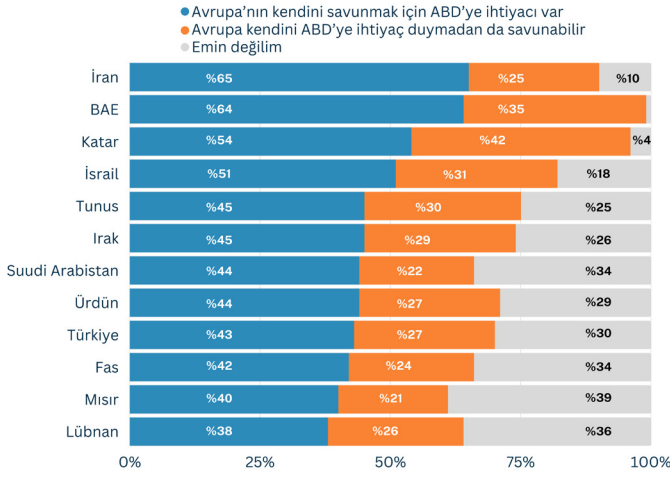
ABD ASKERİNİN GERİ ÇEKİLMESİNİN ARDINDAN AB'NİN BÖLGEDEKİ ASKERÎ VARLIĞINI GENİŞLETMESİNİ DESTEKLER MİSİNİZ? *

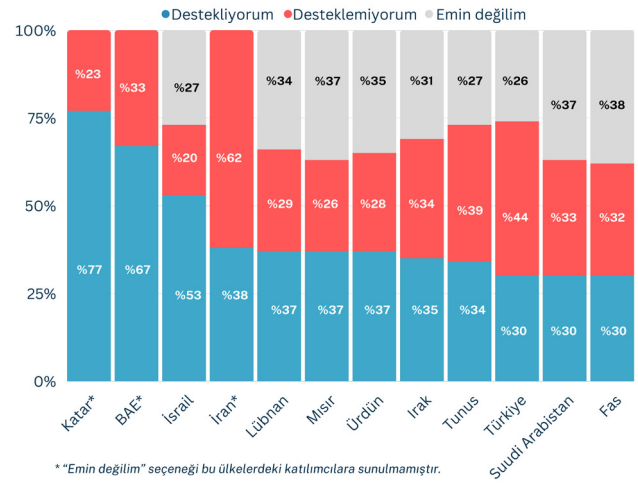
*"Bilmiyorum" seçeneği bu görselleştirmeye dahil edilmemiştir.

Başta Irak (%53), Ürdün (%60) ve Tunus (%64) olmak üzere katılımcıların çoğu, ABD'nin bölgeden çekilmesi durumunda **AB'nin askerî varlığını genişletmesine karşıdır**. Birçok katılımcı **AB'nin kendi güvenliğini sağlayamayacağını** ve kendini savunmak için büyük ölçüde ABD'nin desteğine bağımlı olduğunu düşünmektedir.

AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN EN ÇOK HANGİSİNE KATILIYORSUNUZ?

AB ÜLKELERİNİN SAVUNMA HARCAMALARINI ARTIRMASINI DESTEKLİYOR MUSUNUZ?

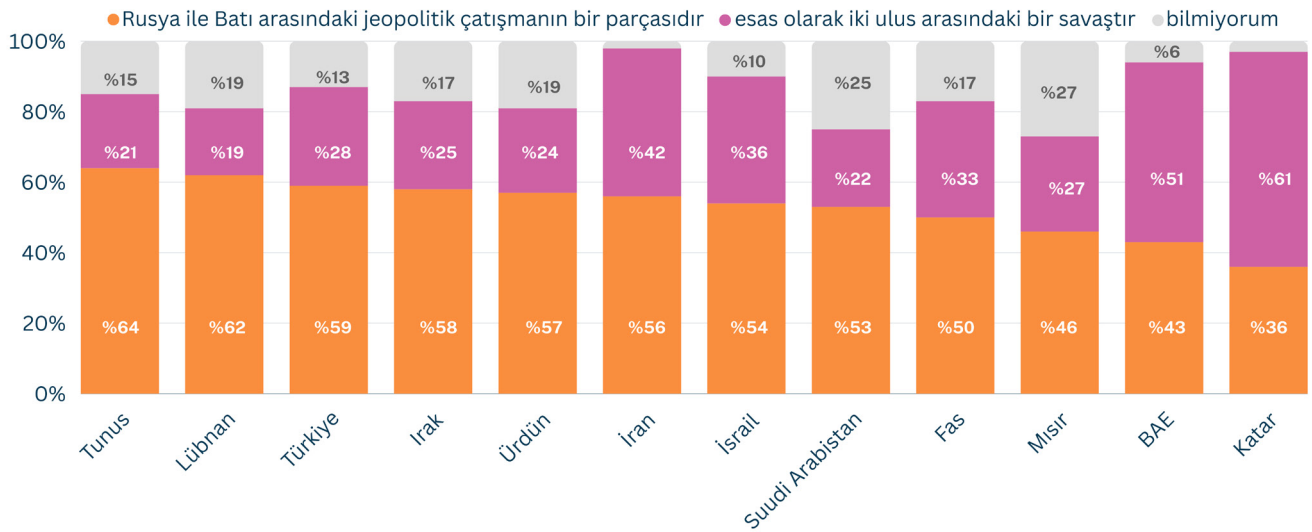

AB ülkelerinin savunma bütçelerini artırması Katar (%77), BAE (%67) ve İsrail'deki (%53) katılımcıların çoğu tarafından desteklenmiştir. Türkiye (%44), Tunus (%39) ve İran (%62) başta olmak üzere diğer ülkeler bu fikre karşı çıkmıştır. **AB'nin bölgede askeri açıdan daha büyük bir rol oynamasından yana olanlar sadece Körfez ülkelerindeki katılımcılarla sınırlı kalmıştır.**

VI. SAVAŞIN JEOPOLİTİK DOĞASI, RUSYA VE UKRAYNA'YA BÖLGESEL DESTEK

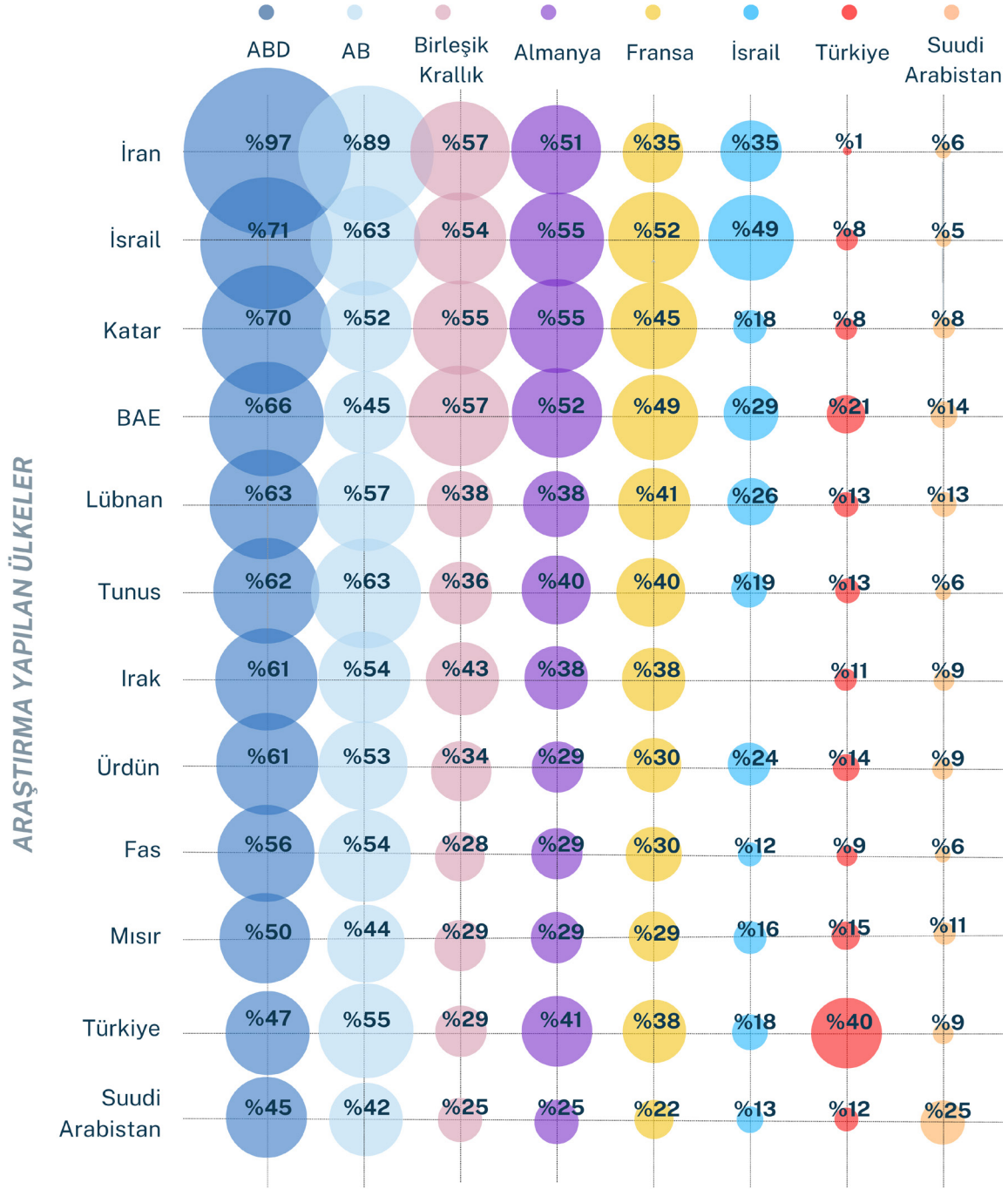
Genel olarak **Rusya-Ukrayna Savaşı** anket katılımcıları tarafından **Rusya ve Batı arasındaki daha büyük bir çatışmanın birçok cephesinden biri olarak görülmüştür.** Sadece Katar ve BAE katılımcıları savaşı esas olarak güç ve toprak için savaşılan iki ülke arasındaki bir çatışma olarak değerlendirmiştir.

RUSYA İLE UKRAYNA ARASINDAKİ SAVAŞ...

Ankete katılanların çoğu ABD ve AB'nin, özellikle Almanya ve Fransa'nın Ukrayna'yı diğer ülke veya bölgelerden daha fazla desteklediğini belirtmiştir. Sonuçlara göre bu iki ülkeyi Birleşik Krallık takip etmektedir. **Ankette ayrıca OKA bölgesinden bazı ülkelerin Ukrayna'yı desteklediği, çoğunlukla kendi örneklemeleri tarafından ve bazen hükümetlerinin resmî politikalarının aksine belirtilmiştir.**

BU ÜLKELERDEN HANGİLERİ GENEL OLARAK UKRAYNA'YI DESTEKLİYOR?*

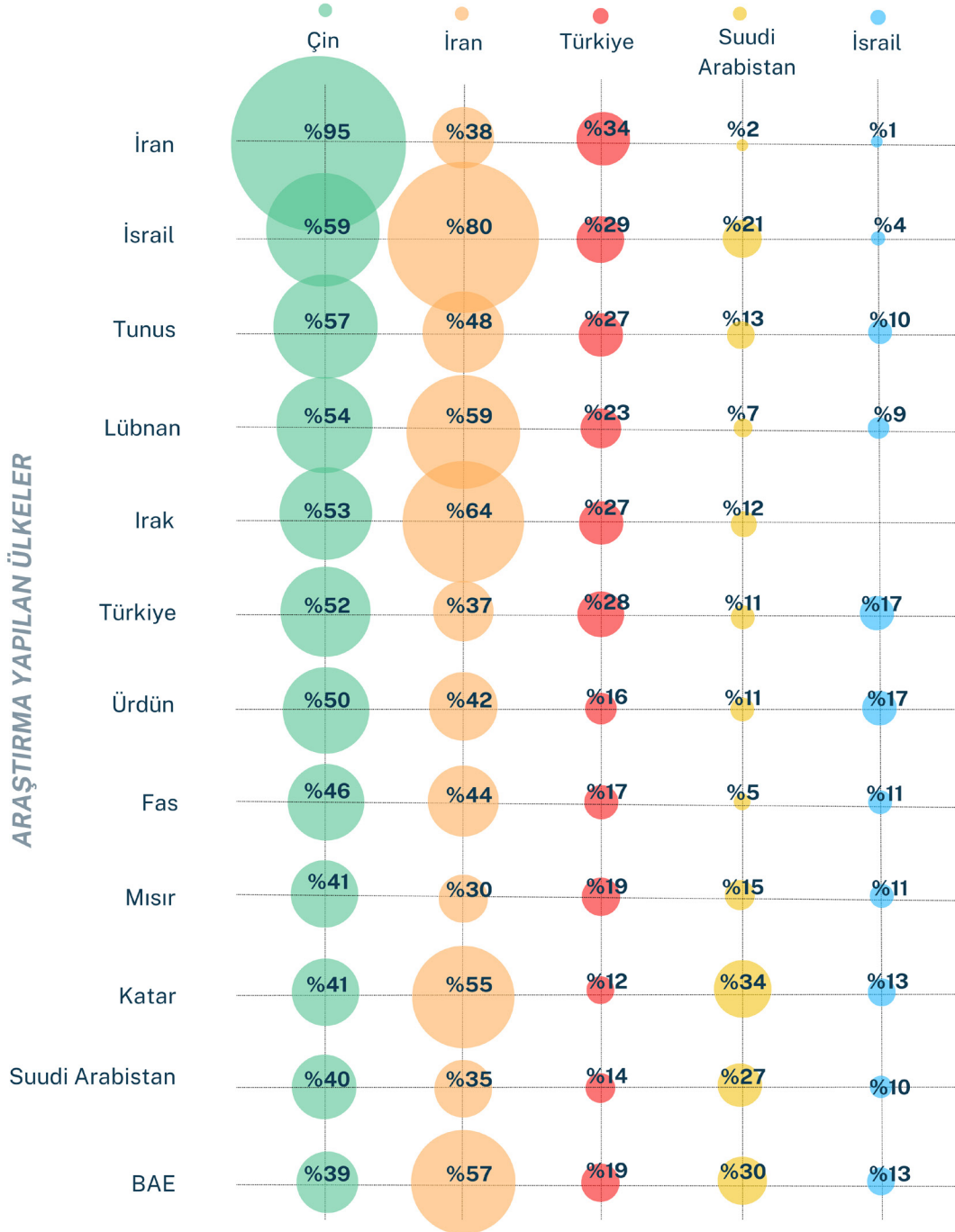
*Cevap verenler bu soruya birden fazla cevap verebilirler.

Hangi ülkelerin genel olarak Ukrayna'yı desteklediği sorusuna² İsrailli katılımcılardan gelen yanıtların %49'unda ve Türkiyeli katılımcılardan gelen yanıtların %40'ında, katılımcılar kendi ülkelerinin Ukrayna'yı desteklediğini belirtirken, her iki ülkenin hükümeti de hem Ukrayna hem de Rusya'yla samimi ilişkiler sürdürme çabasında, ince bir ip üstünde yürümektedir. ABD ve AB'yi Ukrayna'nın en büyük destekçileri olarak gören Suudi Arabistanlı katılımcılar %25 civarındaki benzer bir oranla kendi ülkeleri, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ı işaret etmiştir.

² Bu soru için birden fazla cevap mümkündür (çoktan seçmeli), dolayısıyla ortaya çıkan genel yüzdeler %100'ü aşabilir.

Hangi ülkelerin genel olarak Rusya'yı desteklediği sorulduğunda³ İran'daki yanıtların %38'inde ve Türkiye'deki tüm yanıtların %28'inde katılımcılar kendi ülkelerinin adını vermiştir. Bu bulgu, bölge genelinde katılımcıların çoğunluğunun, **Rusya'nın en büyük destekçilerinin İran, Türkiye ve Çin olduğunu** düşünmesiyle örtüşmektedir.

BU ÜLKELERDEN HANGİLERİ GENEL OLARAK RUSYA'YI DESTEKLİYOR?*

*Cevap verenler bu soruya birden fazla cevap verebilirler.

³ Bir önceki dipnottakine benzer şekilde.

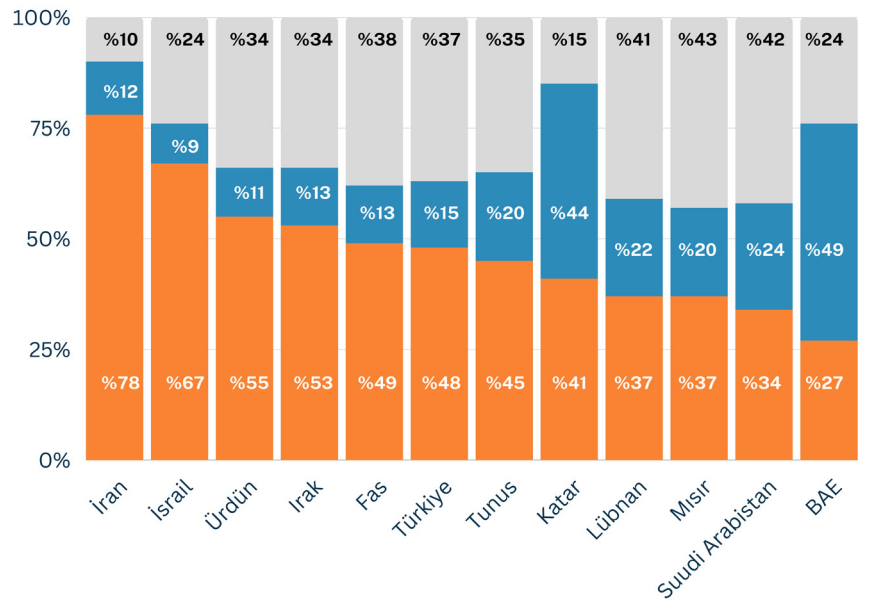
Bölgeden hangi ülkenin çatışmadan fayda sağladığı sorulduğunda, anket yapılan tüm ülkelerde %24 ile %56 arasında değişiklik gösteren çoğunluk emin olmadığını belirtmiştir. Bu ülkeler arasında Türkiye, İran ve İsraili katılımcıların %33'ünün de işaret ettiği İsrail öne çıkmaktadır. Bölgedeki tek NATO ülkesi olan ve aynı zamanda çatışmanın her iki tarafıyla da bağlarını koruyan ve merkezî eksen konumundan yararlanan Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda üstlendiği muğlak dengeleyici rolün bölge genelindeki katılımcıların dikkatini çektiği görülmektedir.^{iv}

VII. BÖLGENİN JEOPOLİTİĞİ VE GELECEĞİ

ABD'nin çekilmesi fikri katılımcılar tarafından yaygın olarak onaylanırken, bu durum AB'nin bölgeye daha güçlü bir şekilde müdahil olmasının desteklendiği anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte bölgedeki Rusya algısının daha olumlu olduğu söylenemez.

RUSYA'NIN ORTADOĞU'YA MÜDAHİL OLMASI GENEL OLARAK BÖLGE İÇİN...

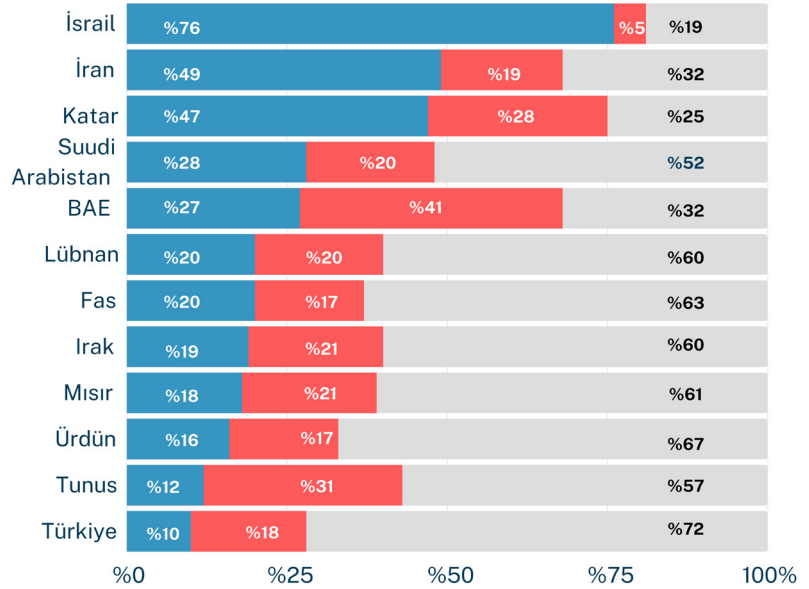
- Daha zararlıdır
- Daha yararlıdır
- Emin değilim

Rusya'nın Ortadoğu bölgesine müdahil olması, başta İranlı (%79) ve İsraili (%67) katılımcılar olmak üzere **çoğu ülkede yararlıdan çok zararlı olarak görülmüştür.** BAE ve Katar'daki katılımcıların çoğunluğu, diğer ülkelerdeki katılımcılara kıyasla Rusya'nın müdahil olmasının bölgeye daha fazla fayda sağladığını düşünmektedir. Bölge genelinde katılımcıların önemli bir kısmı Rusya'nın bölgeye müdahil olmasının olumlu mu olumsuz mu olduğu konusunda emin değildir. Örneğin Suudi Arabistan ve Lübnan'da katılımcıların %41'i, Mısır'da ise %43'ü bu konuda kesin bir fikir belirtememiştir.

RUSYA VE ABD ARASINDA, ORTADOĞU'DAKİ ROLÜ AÇISINDAN KİME DAHA ÇOK GÜVENİYORSUNUZ?

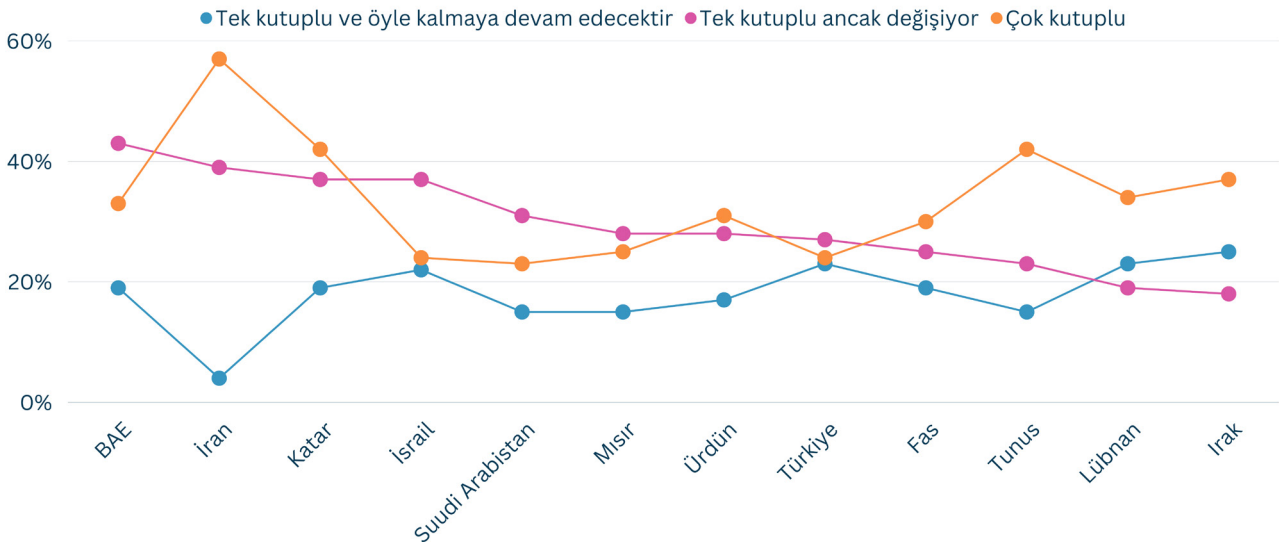
- ABD
- Rusya
- Emin değilim

ABD'nin çekilmesinin onaylanması ve Rusya'nın müdahalesine eleştirel yaklaşılmasıyla tutarlı bir biçimde, anketin yapıldığı on iki ülkenin sekizinde katılımcıların çoğu bölgede doğru olanı yapma konusunda Rusya'ya mı ABD'ye mi daha çok güvendiğinden "emin değil". "Emin değilim" ifadesinin altında neyin yattığı yorumlara açıktır. Özellikle on iki ülkeden onunda Rusya'nın bölgedeki faaliyetlerinin faydadan çok zarar verdiği gerçeği göz önünde bulundurulursa, "emin değilim" diyen çoğunluktaki katılımcılardan bazılarının her iki süper gücün de müdahil olmasını eşit derecede zararlı olarak değerlendirdiği düşünülebilir.

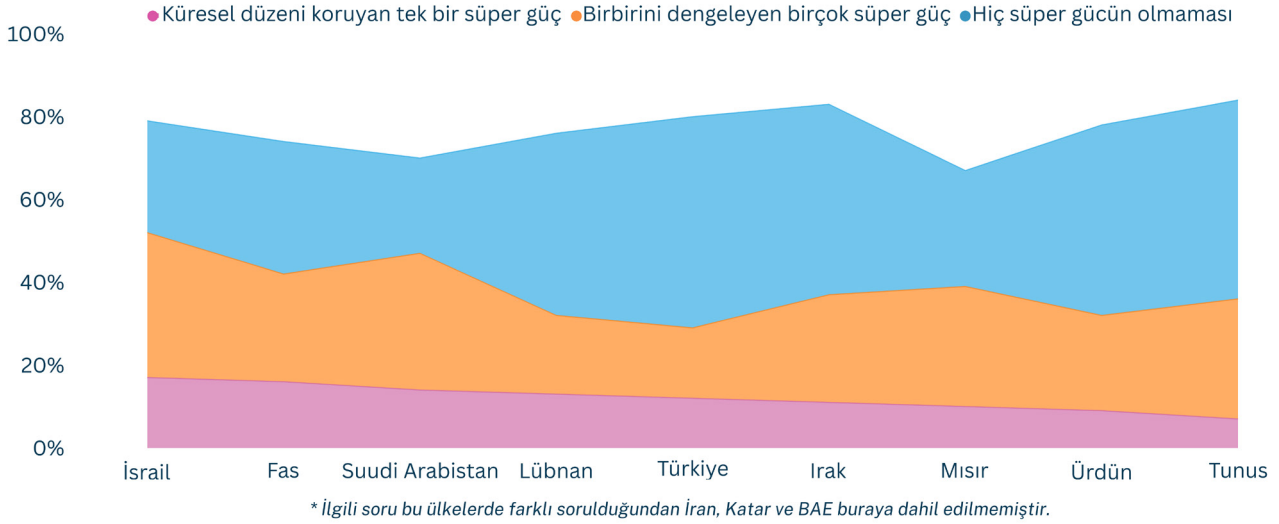
Bunun istisnaları olan İran (%49) ve Katar'la (%47) birlikte İsrail'de (%76), doğru olanı yapacağı konusunda ABD'ye Rusya'dan daha fazla güvendiğini söyleyen büyük bir çoğunluk var. Özellikle Tahran'ın son dönemde Moskova'yla askerî işbirliğini daha önce görülmemiş bir düzeye çıkardığı düşünüldüğünde, İran'daki örneklem bir kez daha dikkat çekmektedir. Hükümetin tutumunun aksine, İran nüfusu bölgede Rusya'ya en çok şüpheyle yaklaşanlar arasında yer almaktadır.

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA ÇOK KUTUPLU MU TEK KUTUPLU MU?

Çarpıcı bilgiler sunan bu veriler, küresel güç dinamiklerine ilişkin bölgede rastlanan görüşlerle de örtüşmektedir. Katılımcıların **çoğu dünyada bir ülkenin⁴ diğerlerinden çok daha güçlü olduğunu düşünüyor**, bunun gelecekte de öyle olmaya devam edip etmeyeceği konusunda bölünmüş durumdadır ve birbirini dengeleyen birçok süper gücü ya da hiç süper güç olmamasını tercih etmektedir. On iki ülkeden yedisinde katılımcıların çoğunluğu dünyayı halihazırda çok kutuplu olarak görmektedir

TEK KUTUPLULUK, ÇOK KUTUPLULUK, KUTUPSUZLUK, HANGİSİ DAHA İYİ OLURDU?

Bu durum bölgede belli bir **süper güç yorgunluğuna** işaret ediyor olabilir: 1991'deki Körfez Savaşı'ndan 1994'teki Oslo Anlaşmaları'na, 2001'deki Afganistan ve 2003'teki Irak savaşlarından 2011'deki Libya askerî müdahalesine kadar ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında büyük ölçüde tek kutuplu bir düzende Ortadoğu'da yürüttüğü politikalar, Ortadoğu halkları tarafından iyi karşılanmadı ve yaygın bir değişim arzusuna neden oldu.

En son Rusya-Ukrayna Savaşı'nın da gösterdiği gibi süper güçler arasındaki ilişkiler küresel düzeyde hızla kötüleşirken, Ortadoğu son üç yıldır genel bir yumuşamayı deneyimlemekte. 2023'te Suudi Arabistan ile İran arasındaki yakınlaşma da bu konuda başlangıç niteliğinde.

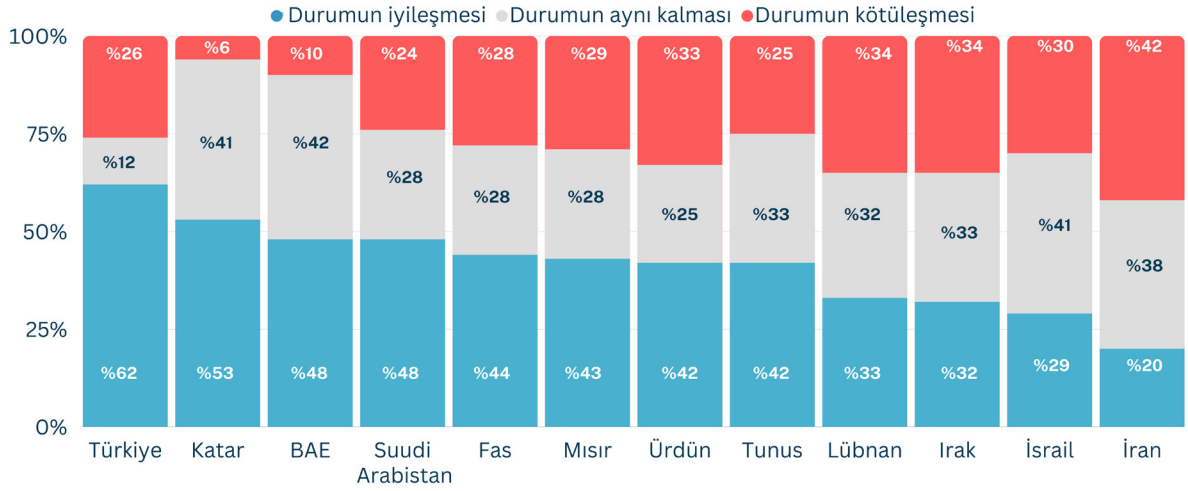
Buna paralel olarak, **bölgedeki farklı ülkelere birçok katılımcı, önümüzdeki beş yıl içinde OKA bölgesinde barış ve güvenlik açısından bir iyileşme veya kısmi bir iyileşme yaşanacağı konusunda iyimserdir**. Güvenlik açısından %44'ünün iyileşme, %18'inin ise kısmi bir iyileşme beklediği Türkiyeli katılımcılar özellikle umutludur.

Buna karşılık Lübnanlı, Iraklı ve İsrailli katılımcılar kararsız kalmakta, İranlı katılımcılar durumun aynı kalmasını (%38) veya kötüleşmesini (%42) beklemektedir. Bunlar son Suudi Arabistan-İran anlaşmasından önce dile getirilen görüşlerdir.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ne zaman sona ereceği sorulduğunda genel bir kararsızlıkla karşılaşılmıştır. Sadece İsrailli katılımcıların %44'ü, savaşın 2023 sonunda biteceğini düşünmekte ve bir istisna teşkil etmektedir.

⁴ Ankette katılımcılara bu ülkenin ismini belirtme olanağı tanınmamıştır.

ÖNÜMÜZDEKİ BEŞ YIL İÇİNDE ORTADOĞU'DA BARIŞ VE GÜVENLİK AÇISINDAN NASIL BİR GELİŞME BEKLİYORSUNUZ?

SONUÇ

Bu anketin kapsadığı OKA bölgesindeki on iki ülke katılımcılarının **Rusya-Ukrayna Savaşı'na dair algıları** çelişkili bir tablo ortaya koymaktadır. Çoğunluk Rusya'ya merkezî bir rol atfederken, çatışmadan sorumlu olan ve faydalanan taraflar olarak başta ABD olmak üzere diğer kilit aktörler de işaret edilmiştir.

Benzer şekilde, katılımcılar ister Rusya ister ABD veya AB olsun, **dış güçlerin OKA bölgesindeki etkisine** karşı temkinli olduklarını belirtmişlerdir.

Bu anketin sonuçları, **İsrail ve -biraz da olsa- İran gibi istisnalara** rağmen, taraf tutmanın beraberinde getirdiği tuzaklardan mümkün olduğunca kaçınmak istenildiğine işaret etmektedir. Hükümetlerinin taban tabana zıt pozisyonlarının aksine, her iki ülkeden katılımcılar görüşlerinde devamlı olarak benzerlik göstermiştir: İsrailli ve İranlı katılımcılar Batı'ya daha yakın duruyor, Rusya'ya daha şüpheyle yaklaşıyordu. Bu durum, Rusya-Ukrayna Savaşı, yaptırımlar ve jeopolitiğe ilişkin görüşlerde **halklar ve hükümetler arasında yaygın olarak görülen güçlü uyumu** bozmaktadır.

Aynı durum bir başka önemli bulgu için de geçerli görünmektedir: Bölgedeki başlıca dış jeopolitik güç konumundaki **ABD'den giderek uzaklaşmaktadır**. ABD'nin askerî olarak geri çekilmesinin bölgedeki pek çok kişi tarafından memnuniyetle karşılandığı, **ABD'nin yerinin Rusya veya AB tarafından doldurulmasının da pek istenmediği** görülmektedir.

Yine de katılımcılar Rusya-Ukrayna Savaşı'nı büyük ölçüde eski **Soğuk Savaş çatışmalarının bir tekrarı** olarak algıladı. Buna göre, OKA bölgesindeki pek **çok kişi her iki tarafa da bağlı kalmamayı** tercih ettiğini, bunun yerine çok kutuplu bir uluslararası düzeni tercih ettiğini belirtti. Sonuç olarak, **katılımcılar yakın gelecekte bölgenin barış ve güvenliğine ilişkin beklentiler konusunda kötümser olmaktan ziyade iyimserdir**.

YÖNTEM

Anket, yapılandırılmış bir soru listesine dayanmaktadır. İran, Katar ve BAE'de anket, önde gelen bir küresel pazar araştırma şirketi tarafından Ocak 2023'te, veri güvenliği, gizlilik ve katılımcı güvenliği açısından Avrupa Kamuoyu ve Pazar Araştırmaları Derneği (ESOMAR) tarafından pazar araştırmaları için belirlenen en yüksek standartları koruyan Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmesi (CATI) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Diğer tüm ülkelerde

anket, Kasım 2022’de merkezi İngiltere’de bulunan uluslararası bir veri ve analiz şirketi olan YouGov tarafından internet üzerinden çevrimiçi görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Irak (400), Katar (101) ve BAE (100) hariç, anketin yapıldığı her ülkede 500’den fazla kişiyle görüşülmüştür. Hata payı, Irak (%5,7) hariç, büyük ölçüde %4,3 ile %4,7 arasında değişmektedir. Örneklem büyüklükleri ve hata paylarındaki farklılıklar, nüfus büyüklüğü ve katılımcılara erişim gibi faktörlere dayanmaktadır ve anket araştırma şirketleri tarafından ve analiz aşamasında kontrol edilmiştir.

CİNSİYET, YAŞ, KONUM

Veriler katılımcıların cinsiyet, yaş ve ülkedeki konumlarına göre ayrıştırılmıştır. Anketin yapıldığı ülkeler genelinde, erkeklerin (ve daha az oranda yaşlı erkeklerin) Rusya-Ukrayna Savaşı’nın devam etmesinden ABD’nin sorumlu olduğuna inandıklarını belirtme oranı, İsrail ve Türkiye hariç, örnekleme alınan her ülkede kadınlara kıyasla daha yüksektir. Çoğu ülkede dünyada süper güçlerin olmamasını tercih ettiklerini söyleyen kadınların oranı, birbirini dengeleyen süper güçlerin olduğu bir dünyayı kabul ettiklerini söyleyen erkeklerinkine kıyasla biraz daha yüksektir. Veri toplama şirketlerine göre genel izlenim, (farklı ülkeleri Ukrayna’daki savaşı başlatmak ve sürdürmekle, savaştan fayda sağlamakla ve bölgedeki istikrarsızlığı körüklemekle suçlayanlar aracılığıyla ölçülen) ABD karşıtlığının erkekler arasında tutarlı bir şekilde %5 daha yüksek olduğu yönündedir.

Bazı bulguların yaşla ilgili olduğu yorumu da yapılabilir. İsrail, İran ve Türkiye hariç genç katılımcıların savaşın devam etmesinden Rusya’yı sorumlu tutma olasılığı yaşlı katılımcılara (erkek veya kadın) kıyasla biraz daha yüksektir. Anket yapılan ülkelerin her birinde, örneklemin yüzde beş ila onunu oluşturan en yaşlı yaş grubundaki katılımcılar, Rusya-Ukrayna savaşının ülkelerini doğrudan olumsuz etkilediğine inandıklarını en genç yaş grubundaki katılımcılara göre daha sık ifade etmiştir. Daha genç katılımcıların Rusya’nın savaştan fayda sağladığına inanma olasılığı, ABD’nin daha fazla fayda sağladığını söyleyen daha yaşlı kuşaklara göre biraz daha yüksektir. Ancak anketin genelinde yaş ve cinsiyete göre demografik farklılıklar büyük değildir.

KAYNAKÇA

i Robbie Gramer (2023): Iran Doubles Down on Arms for Russia, Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2023/03/03/russia-iran-drones-uav-ukrainewar-military-cooperation-sanctions/>

ii Emmanuel Grynszpan (2023): War in Ukraine: Israel cautiously opens its arsenal to Kyiv, Le Monde, 24 Ocak 2023: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/01/24/war-in-ukraine-israel-cautiously-opens-its-arsenal-to-kyiv_6012781_4.html

iii Timothy Garton Ash, Ivan Krastev, Mark Leonard (2023): United West, divided from the rest: Global public opinion one year into Russia's war on Ukraine, European Council on Foreign Relations (ECFR), 22 Şubat 2023: <https://ecfr.eu/publication/united-west-divided-from-the-rest-globalpublic-opinion-one-year-into-russias-war-on-ukraine/>

iv Eugene Chausovsky (2022): Turkey Is the Biggest Swing Player in the Russia-Ukraine War, Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2022/08/11/turkey-russia-ukraine-war-swing-player/>

* Bu Kısa Analiz, yapılan anketlerin sonuçlarına genel bir bakış sunmaktadır. Daha derinlemesine analiz için lütfen Haziran 2023'te yayımlanan **Multipolarity and the Middle East: Exploring Regional Attitudes towards the Russia-Ukraine War** başlıklı uzun anket analizine bakınız.

YAZARLAR HAKKINDA

Marcus Schneider, Friedrich-Ebert-Stiftung OKA Bölgesinde Barış ve Güvenlik Projesi'nin proje direktörüdür.

Dilek Gürsel, OKA bölgesinde Barış ve Güvenlik Projesi'nde program yöneticisi olarak çalışmaktadır.

Clemens Starke, OKA bölgesinde Barış ve Güvenlik Projesi'nde program yöneticisi olarak çalışmaktadır.

Yayınlayan kurum:
Friedrich-Ebert-Stiftung
OKA Bölgesinde Barış ve Güvenlik Projesi
20 Stasandrou, Apt. 401
1060 Lefkoşa
Kıbrıs
E-posta: peace.mena@fes.de

İçerik ve redaksiyondan sorumlu kişi:
Marcus Schneider | Direktör | OKA Bölgesinde Barış ve Güvenlik Projesi

Sorumlu Program Yöneticisi:
Dilek Gürsel I Bölge Program Yöneticisi

İletişim/Sipariş: peace.mena@fes.de

Editör: Elizabeth Fitt
Tasarım: Nour Abou Ismail
Türkçe çeviri: Sebastian Heuer
Türkçe düzelti: Mustafa Çevikdoğan

Bu yayında ifade edilen görüşler Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği'ne (FES) ait olmak zorunda değildir. FES tarafından yayınlanan içeriklerin ticari kullanımına FES'in izni olmadan izin verilmez. FES'in yayınları seçim kampanyaları için kullanılamaz.

©2023

ISBN 978-9925-8021-2-8

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**